

6 Rangaistuskäytäntö rikoslajeittain

Rangaistusten tilastoinnista

Tilastointitavat. Vuoden 1992 konkurrenssi uudistuksen myötä luovuttiin rikosten erillisarvostelulle perustuvasta rangaistuksen määräämistavasta. Samalla rangaistuskäytännön tilastointi muuttui aiempaa olennaisesti mutkikkaammaksi. Vuoden 1992 jälkeisessä tilastoinnissa erotetaan kolme ryhmää.

I. Yksi rikos -tilastossa kerrotaan rangaistustiedot tapauksissa, joissa tuomitavana oli vain yksi rikos. Rangaistus on määrätty juuri tästä yhdestä rikoksesta.

II. Yhtenäisrangaistustilasto ottaa mukaan myös tapaukset, joissa tuomioon sisältyy useampi rikos. Tilasto kertoo siis useammasta rikoksesta tuomitun yhtenäisrangaistuksen suuruuden. Yhtenäisrangaistustilastoon sisällytetään nyttemmin yleensä vain samalla tuomiokerralla syyksiluetut uudet rikokset (ei ns. jälkikonkurrenssitapauksia).

III. Kaikki syyksiluetut rikokset mukaan ottavassa tilastossa ovat mukana kaikki tekijälle eri tuomiokerroilla syyksiluetut rikokset.

Kullakin tilastointitavalla on etunsa ja puutteensa. Yksittäisrangaistustieto on tarkin. Se kertoo juuri kyseisen rikoksen kohtelusta, eikä rangaistustietoon vaikuta muiden rikosten tuoma ”lisä”. Joissakin rikoslajeissa tilanteet, joissa tekijälle tulee tuomio pelkästään yhdestä rikoksesta, ovat kuitenkin harvinaisia poikkeustapauksia. Yksittäisrikokseen syyllystyneet eivät myöskään välttämättä edusta parhaalla mahdollisella tavalla rikostyyppin keskimääräistekijää (esimerkiksi vain yhdestä luvattomasta auton käyttöönotosta tuomittava on tilastollinen poikkeustapaus, eikä hänen rangaistusten perusteella voi päätellä, mitä tapahtuu tyyppilliselle autovarkaalte).

Yhtenäisrangaistustilaston ongelmana on, ettei tilasto kerro mitä muita rikoksia rangaistukseen sisältyy. Koska tilastointi perustuu tuomiokerran päärikkokseen, ovat muut tuomioon sisältyvät rikokset kuitenkin aina nimikerikosta lievempiä (ts. varkausrikoksen yhtenäisrangaistustilastossa ei ole mukana henkirikoksia – mutta kääntäen ehkä kyllä).

Kaikki syyksiluetut rikokset mukaan ottava tilasto antaa parhaan kuvan siitä, kuinka rikokset jakaantuvat tuomioistuinkäytännössä törkeisiin ja lieviin tekemuotoihin. Koska lievemät rikokset sisällytetään raskaampien rikosten ”alle”, ei tämä tilasto kerro enää eri rikosten kohtelun ankaruudesta. Sen sijaan tilasto kertoo pikemminkin sen, millä tuomiotyypillä eri rikokset tulevat sovitettavaksi, silloin kun ne ovat osana rikossarjaa.

Esityksessä noudatetut tilastointiperusteet. Eri tilastointitapoja on syytä käyttää rinnan sen mukaan mikä kulloinkin on selvitettävä kysymys.

Tunnusmerkistön valintaa koskevat tiedot perustetaan kaikkia syyksiluettuja rikoksia koskevaan tilastoon.

Rangaistuslajin valintaa koskeva tieto perustuu päärikosperusteiseen yhtenäisrangaistustilastoon. Kun päärikos yleensä määrää rangaistuslajin, on yhtenäisrangaistustilasto luotettavin lähde sen selvittämisessä, mihin rangaistuslajiin eri rikokset johtavat.

Keskirangaistusten kuvaajana peruslähteenä on yksittäisrikostilasto, kuitenkin tarvittaessa täydennettynä yhtenäisrangaistustilaston tiedoilla.

Rangaistuslajin valintaa ja keskirangaistuksia koskevat tiedot ilmoitetaan samaa rakennetta noudattaen taulukoissa 78–92 ja kuvioissa 128–140. Keskirangaistukset kertovat vankeuden keskipituuden (vuosina/kuukausina) sekä päiväsakkojen keskilukumäärän. Tiedot perustuvat yksittäisrikostilastoon (Y=yksittäisrikos). Rangaistuslajin valintatietoina mukana ovat ehdoton vankeus, yhdyskuntapalvelu, ehdollinen vankeus ja sakko. Lähteenä on tällä tuomiokerralla syyksiluettuja rikoksia sisältävä yhtenäisrangaistustilasto (K=tuomiossa yksi tai useampi rikos). Huomattakoon, että yhtenäisrangaistustilasto sisältää myös yksittäisrikokset. Jollei muuta ilmoiteta, koskevat rangaistuksen määräämistä koskevat tiedot vain täytettyjä rikoksia.¹

Tilastoista on poistettu tapaukset, joissa rangaistusta on kohtuullistettu RL 7:6:n erityismääräyksen perusteella. Tämä lainkohta sääntelee tilanteita, joissa jo aiemmin ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittu tekijä tulee tuomittavaksi sellaisesta rikoksesta, josta olisi normaalisääntöjen mukaan tuomittava aikaisempaan ehdottomaan rangaistukseen johtaneen rikoksen kanssa yhteinen rangaistus (ks. tarkemmin RL 7:6 ja Lappi-Seppälä 2000, 393 ss). Huomattakoon, että vaikka RL 7:6 edellyttää nyt tuomittavan rangaistuksen kohtuullistamista, se tulee sovellettavaksi vain tilanteissa, joissa henkilö on syylistynyt useampaan rikokseen. Toisin sanoen RL 7:6:tta sovellettaessa, kukaan ei ole varsinaisesti ”ensikertalainen”. Jos tilastoon otettaisiin mukaan RL 7:6:n soveltamistapaukset, ehdottomien vankeusrangaistusten osuus kasvaisi joissakin rikostyypeissä merkittävästikin.

¹ Aikaisemmasta poiketen (vrt. Rikollisuustilanne 1998) taulukkoon on siis varattu omat sarakkeet yhdyskuntapalvelua varten. Tämän myötä myös ehdottoman vankeuden keskirangaistuksia koskevat tiedot kertovat vain niistä vankeusrangaistuksista, joita ei ole muunnettu yhdyskuntapalveluksi. Muutos korottaa jonkin verran ehdottomien vankeusrangaistusten keskipituuksia verrattuna aiempiin lukuihin, joissa mukana olivat myös yhdyskuntapalveluksi muunnetut vankeudet. Taulukoissa ilmoitetaan erikseen myös yhdyskuntapalvelurangaistusten tuntimäärä.

Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset

Henkirikokset. Tiedot tunnusmerkistöjen soveltamisesta sekä keskirangaistuksista ovat taulukossa 78.

Taulukko 78 Tunnusmerkistön valinta ja rangaistuksen määrääminen henkirikoksissa 2006 (RL 21:1–3)

	Tunnusmerkistön valinta (tuomittuja päärikoksen mukaan)		Keskirangaistus (vuosina)		Elinkautiset
	Yksi rikos	Kaikki	Yksi rikos	Kaikki	
Tappo RL 21:1	23	52	8,8	9,3	..
- tapon yritys	45	86	3,3	3,6	..
Murha RL 21:2*	2	2	11,5	11,5	13
- murhan yritys	1	4	10,5	7,8	..
Surma RL 21:3	..	..	..	..	..
- surman yritys	..	1	..	1,9	..
Yhteensä	71	145			13

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

* Murhasta tuomittiin kaikkiaan 13 elinkautista ja 2 määräaikaista vankeusrangaistusta.

Murhasta määrätään ilman tapaukseen sovellettavia vähentämisperusteita elinkautinen vankeus. Vuosittain murhasta tuomitaan 10–20 rikoksentehtäjä. Vuonna 2006 murhasta päärikoksena tuomittuja oli 15 (34 vuonna 2005). Näistä 13 tuomittiin vankeuteen elinkaudeksi ja 2 määräaikaiseen vankeusrangaistukseen.

Täytetystä *taposta* (RL 21:1) tuomitaan 8,5–9 vuotta vankeutta. Rangaistuksen suuruuteen vaikuttaa käytännössä muun muassa syyntakeisuuden aste. Täydessä ymmärryksessä tehdystä täytetystä taposta tuomitaan keskimäärin 10 vuotta vankeutta. Alentunutta syyntakeisuutta koskevan säännöksen soveltaminen alentaa rangaistusta 2–3 vuodella. Alentunutta syyntakeisuutta koskevan säännöksen soveltamisalan kaventuminen on nostanut sekä murhasta että taposta tuomittujen rangaistusten tasoa. Tapon yrityksestä tuomitut rangaistukset vaihtelevat runsaasta kahdesta vuodesta noin viiteen vuoteen. Keskirangaistus tapon yrityksestä on 3,5–4 vuotta vankeutta.

Pahoinpitelyrikokset. Yli 80 prosenttia (84 % vuonna 2006) pahoinpitelyrikoksista tuomitaan tavallista pahoinpitelyä koskevan säännöksen nojalla. Törkeiden tekemuotojen osuus on 5 prosenttia ja lievien noin 10 prosenttia.

Taulukko 79 Rangaistuksen määrääminen pahoinpitelyrikoksissa 2006 (RL 21:5–7)

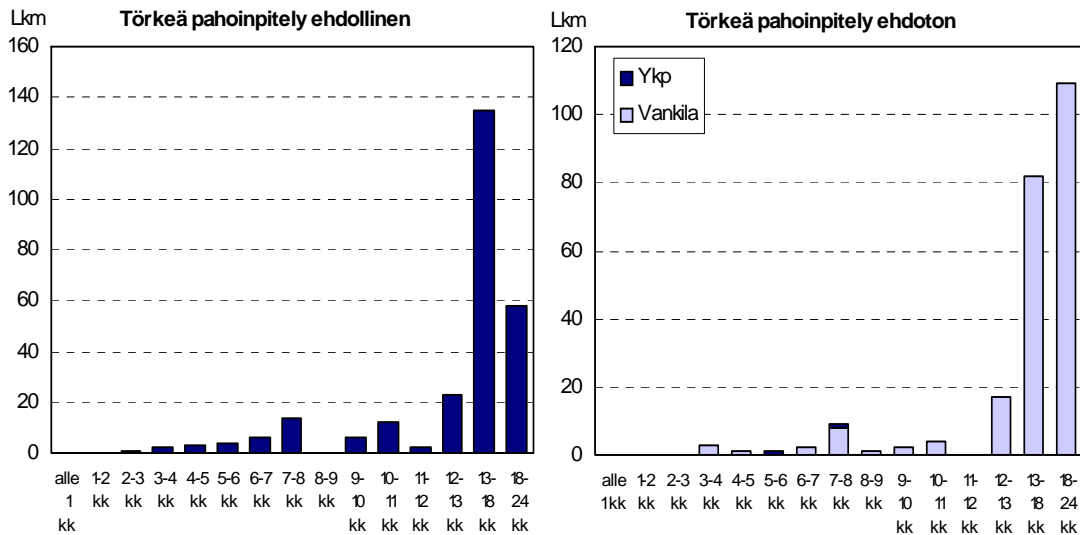
Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Pahoinpitely RL 21:5	Y	N	4469	998	187	296	5950	37	3,0	3,6
		%	75,1	16,8	3,1	5,0	100			85
	K	N	5867	1828	392	776	8863	40	3,2	4,3
		%	66,2	20,6	4,4	8,8	100			95
Törkeä pahoinpitely RL 21:6	Y	N	-	155	-	117	272	-	14,5	19,1
		%	0,0	57,0	0,0	43,0	100			-
	K	N	-	230	1	343	574	-	14,8	23,9
		%	0,0	40,1	0,2	59,8	100,1			180

Y=yksittäisrikos

K=tuomioissa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Kaksi kolmesta tavallisesta pahoinpitelystä, joita on valtaosa pahoinpitelyrikoksista, tuomitaan sakkoon (keskiluku 40 päiväsakkoa; sakkojen rikoskohtaisia hajontatietoja ei tilastoida). Ehdottomana tuomittujen vankilarangaistusten normaalirangaistus on 1–5 kuukautta (64 % vankilarangaistuksista) ja ehdollisten 1–4 kuukautta (69 % ehdollisista). Pahoinpitelystä tuomittujen vankilarangaistusten osuus on lisääntynyt hieman viimeksi kuluneen 10 vuoden aikana. Vankilarangaistusten keskipituus on samaan aikaan kasvanut noin 2,5 kuukaudesta 3,5 kuukauteen.

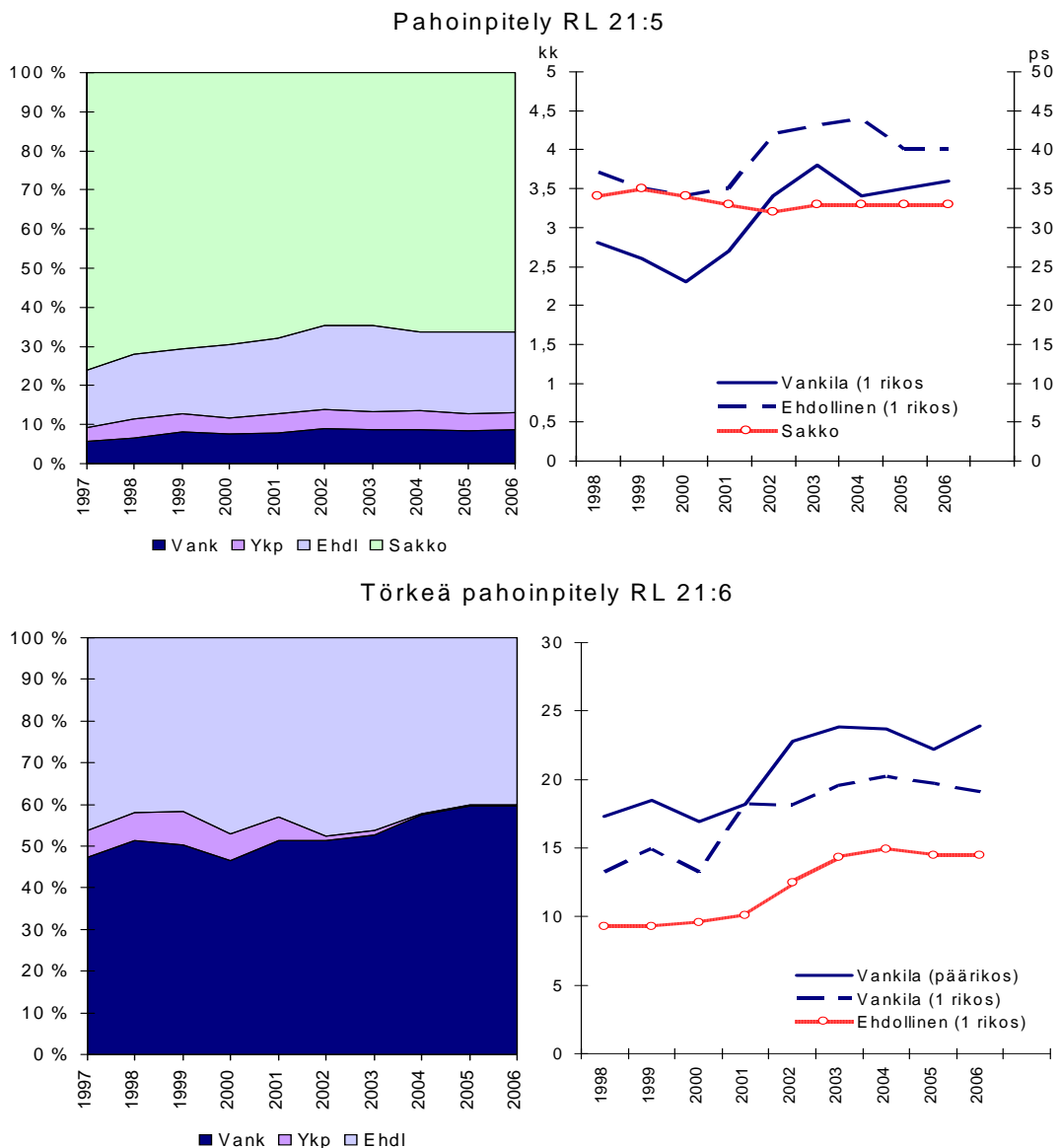

Kuvio 128 Törkeästä pahoinpitelystä tuomittujen vankeusrangaistusten pituus 2006
Asteikossa esim. 1–2 kk tarkoittaa 1 kk–alle 2 kk jne.

Törkeästä pahoinpitelystä (RL 21:6) määrätään vain vankeutta, joista yli puolet tuomitaan ehdottomana (K). Ehdottomien vankeusrangaistusten keskipi-

tuus on 1,5–2 vuoden paikkeilla, ehdollisten rangaistusten keskipituus taas hieman yli vuosi. Ehdottomista vankilarangaistuksista 78 prosenttia on 1–3 vuoden pituisia ja ehdollisista 73 prosenttia 1–2 vuoden mittaisia.

Törkeän pahoinpitelyn rangaistustasoon on selvästi vaikuttanut lokakuussa 2001 voimaan tullut rikoslain uudistus, jolla törkeän pahoinpitelyn vähimmäisrangaistus korotettiin 6 kuukaudesta yhteen vuoteen vankeutta. Vuonna 2000 yksittäisrikoksesta määrätyn vankilarangaistuksen keskipituus oli 13,8 kuukautta, vuonna 2002 18,1 kuukautta ja vuonna 2005 19,1 kuukautta (ks. Rikollisuustilanne 2000, 218).

Kuvio 129 Rangaistuksen määrääminen pahoinpitelyssä (RL 21:5) ja törkeässä pahoinpitelyssä (RL 21:6) vuosina 1997–2006

Lievästi pahoinpitelystä voi seurata vain sakkoa (keskiluku 16 päiväsakkoa) ja 2,3 prosenttia jätettiin rangaistukseen tuomitsematta vuonna 2006. Lisäksi yli puolet lievien pahoinpitelyjen rangaistuksista määrätään rangaistusmääräysmenettelyssä.

Seksuaalirikokset

Vuonna 1999 tulivat voimaan uudet seksuaalirikoksia koskevat säännökset. Aiempi väkisinmakaamisrikos jaettiin kahteen törkeysasteeseen, raiskaukseen ja törkeään raiskaukseen. Lisäksi lakiin otettiin säännös pakottamisesta sukupuoliyhteyteen, joka kattoi myös osan vanhan lain mukaan vapautta loukkaavana haureutena rangaistavista teoista. Raiskauksen vähimmäisrangaistukseksi säädettiin vuosi vankeutta. Aiemman väkisinmakaamista koskevan tunnusmerkistön vähimmäisrangaistus oli 6 kuukautta vankeutta.

Taulukko 80 Rangaistuksen määrääminen raiskausrikoksista 2006 (RL 20:1–3)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Raiskaus RL 20:1	Y	N	-	8	-	6	14	-	17,3	20
		%	0,0	57,1	0,0	42,9	100			-
	K	N	-	16	-	23	39	-	17,6	25,2
		%	0,0	41,0	0,0	59,0	100			-
Törkeä raiskaus RL 20:2	Y	N	-	-	-	2	2	-	-	34
		%	0,0	0,0	0,0	100,0	100			-
	K	N	-	-	-	5	5	-	-	45,2
		%	0,0	0,0	0,0	100,0	100			-
Pakottaminen sukupuoliyhteyteen RL 20:3	Y	N	1	14	1	1	17	60	6,4	12,0
		%	5,9	82,4	5,9	5,9	100,1			155
	K	N	2	20	1	2	25	60	7,5	16,0
		%	8,0	80,0	4,0	8,0	100			155

Y=yksittäisrikos

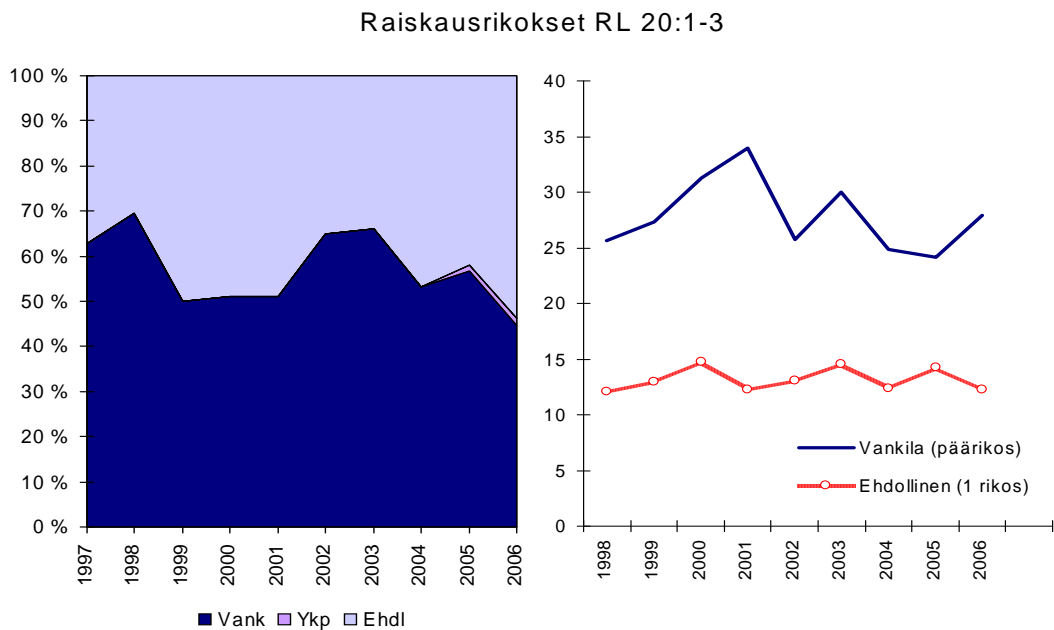
K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Raiskauksia tuomittiin pääririkoksena kaikkiaan 39. Yli puolet tuomitaan ehdottomaan vankeuteen (59 %, K). Yksittäisrikoksen keskirangaistus oli 20 kuukautta ja yhteisen rangaistuksen 25 kuukautta. Törkeästä raiskauksesta määrättiin viisi vankeusrangaistusta. Keskirangaistus oli 45 kuukautta. Pakottamisesta sukupuoliyhteyteen määrättiin keskimäärin 6,5–7,5 kuukautta vankeutta ehdollisena.

Tapausten vähäinen lukumäärä vaikeuttaa vuositasolla tehtäviä rangaistuskäytännön vertailuja. Keskirangaistuksissa ja eri rangaistuslajien välisissä

osuuksissa voi eri vuosien rangaistustilastoissa ilmetä melko suuriakin satunnaisvaihteluja. Oikeuspoliittisella tutkimuslaitoksella tehdyn selvityksen mukaan rangaistuskäytäntö on kiristynyt runsaan viiden vuoden aikana keskimäärin kuudella kuukaudella (Lappi-Seppälä & Hinkkanen 2004). Sen jälkeen rangaistuskäytäntö näyttäisi viime vuosina lieventyneen sekä rangaistuslajin valinnan että keskirangaistusten osalta. Tämä johtuu kuitenkin siitä, että tunnusmerkistön valinnassa lievimmän tekemuodon eli sukupuoliyhteyteen pakottamisen osuus raiskausrikoksista on vuosina 2004–2006 lisääntynyt selvästi.

Kuvio 130 Rangaistuksen määrääminen raiskausrikoksista 2006 (RL 20:1-3) vuosina 1997-2006

Varkaus, kavallus ja luvaton käyttö

Varkaus. Valtaosa kaikista rangaistukseen johtaneista varkausrikoksista on näpistyksiä (4/5 päärikoksista ja 2/3 kaikista). Näpistykset käsitellään pääsääntöisesti rangaistusmääräysmenettelyssä. Oikeudessa tuomituista varkausrikoksista suurin osa (74 %) tuomitaan varkauden perussäännöksen nojalla. Törkeitä varkauksia on 6 % kaikista oikeudessa tuomituista varkausrikoksista.

Vajaa puolet varkauden perusmuodon mukaisista rikoksista tuomitaan sakkoon (46 % yhtenäisrangaistuksen päärikoksena). Ehdottomaan vankeuteen tuomitaan yli neljännes. Keskirangaistusten pituus on 2-3 kuukautta. Tyypillisin vankilarangaistus on 14 vrk-4 kk (81 %). Ehdollisten osalta tyyppirangaistus on puolestaan 1-4 kk (75 %). Rangaistuskäytännössä vankilarangaistusten

osuus on lisääntynyt noin viidesosasta neljäsosaan viimeisen 10 vuoden aikana.

Taulukko 81 Rangaistuksen määrääminen varkausrikoksissa 2006 (RL 28:1–2)

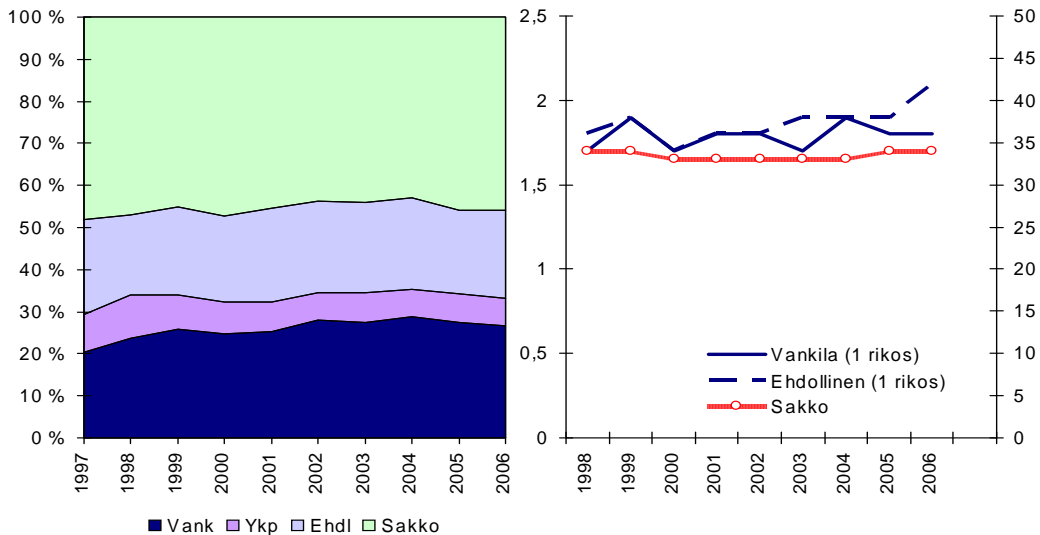
Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Vankila	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Vank (kk) Ykp (t)
Varkaus RL 28:1	Y	N	1058	252	88	253	1651	34	2,1	1,8
		%	64,1	15,3	5,3	15,3	100			52
	K	N	1634	738	233	946	3551	39	2,8	3,0
		%	46,0	20,8	6,6	26,6	100			73
Törkeä varkaus RL 28:2	Y	N	1	63	9	37	110	60	6,0	6,5
		%	0,9	57,3	8,2	33,6	100			145
	K	N	2	179	34	250	465	75	7,9	12,5
		%	0,4	38,5	7,3	53,8	100			158

Y=yksittäisrikos

K=tuomioissa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

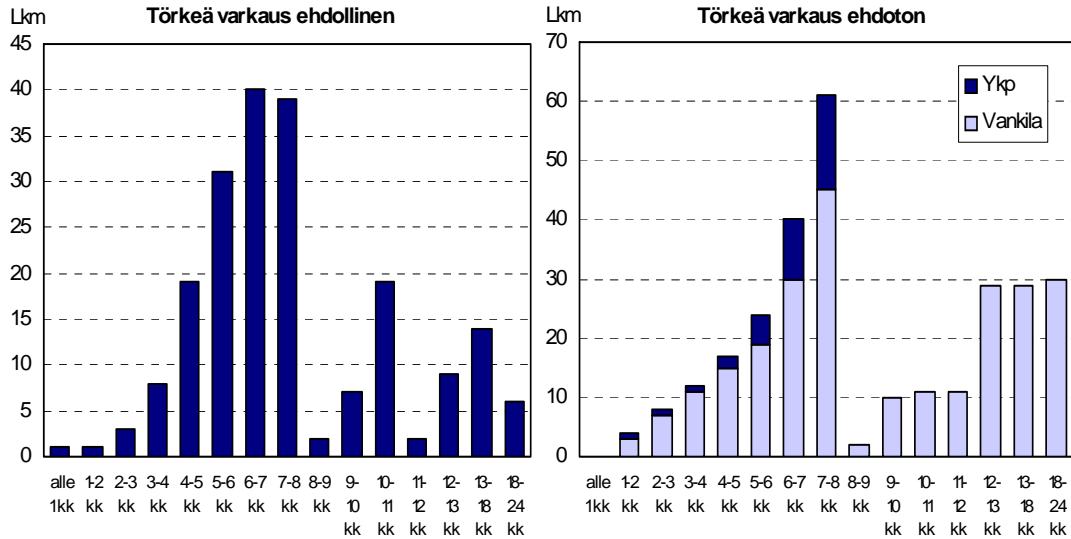
Varkaus RL 28:1

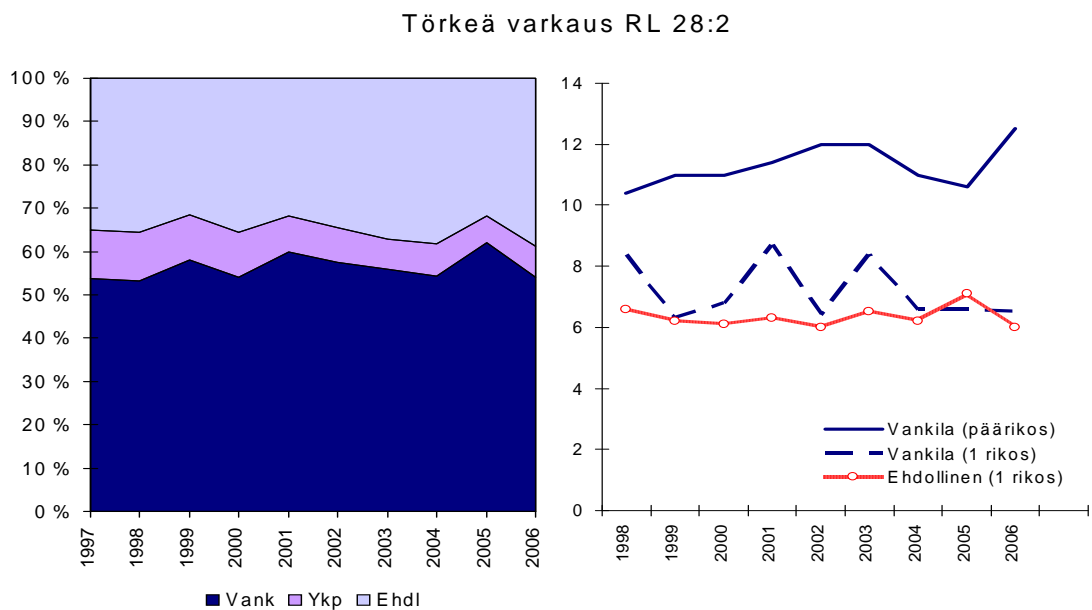
Kuvio 131 Rangaistuksen määrääminen tavallisesta varkaudesta (RL 28:1) vuosina 1997–2006

Törkeästä varkaudesta määrättiin ehdottomia vankilarangaistuksia yli puolessa (54 %) tuomioista. Yksittäisrikoksen keskirangaistus on 6–7 kuukautta. Kaikki tapaukset mukaan lukevan päärikosperusteisen tilaston keskirangaistukset oli 8 kuukautta vuonna 2006. Vankilarangaistus rangaistusskaala on varsin laaja. Tyypillisimmät tuomiot ovat toisaalta 6–8 kuukautta (27 %) ja 1–3 vuotta (39 %). Ehdollisten vankeusrangaistusten tyypirangaistus on 5–8 kuukautta vankeutta (55 %). Rangaistuskäytännössä ei ole tapahtunut olennai-

sia muutoksia viimeisen 10 vuoden aikana. Ehdottomien vankilarangaistusten keskipituus nousi kuitenkin selvästi vuonna 2006, mutta vastaavasti ehdottomien vankilatuomioiden osuus väheni.

Kuvio 132 Törkeästä varkaudesta tuomittujen vankeusrangaistusten pituus 2006
Asteikossa esim. 1–2 kk tarkoittaa 1 kk–alle 2 kk jne.

Kuvio 133 Rangaistuksen määrääminen tavallisesta törkeästä varkaudesta (RL 28:2) vuosina 1997–2006

Kavallus. Kavallusrikoksesta tuomitaan suunnilleen yhtä paljon perussäännöksen nojalla kuin lievänä tekemuotona. Törkeiden tekemuotojen osuus on

noin 10 prosenttia (12 % vuonna 2006). Lievistä kavalluksista noin puolet käsitellään rangaistumääräyksin.

70 prosenttia kavalluksen perusmuodon mukaisesta rikoksesta tuomitaan sakkoon. Törkeän kavalluksen normaalirangaistuslaji on ehdollinen vankeus (89 %). Vankeusrangaistuksen keskipituus on 7–8 kuukautta.

Taulukko 82 Rangaistuksen määrääminen kavallusrikoksissa 2006 (RL 28:4–5)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Eton	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Eton (kk)
Kavallus RL 28:4	Y	N	197	69	5	6	277	35	2,6	1,4
		%	71,1	24,9	1,8	2,2	100			92
	K	N	215	78	6	8	307	36	2,7	1,7
		%	70,0	25,4	2,0	2,6	100			87
Törkeä kavallus RL 28:5	Y	N	1	84	2	5	92	70	8,1	6,9
		%	1,1	91,3	2,2	5,4	100			180
	K	N	1	110	4	8	123	70	8,5	12,9
		%	0,8	89,4	3,3	6,5	100			170

Y=yksittäisrikos

K=tuomioissa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Luvaton käyttö. Vuoden 2002 lokakuussa tulivat voimaan uudet moottorikuluneuvon käyttövarkautta koskevat säännökset (uusi RL 28:9a ja 9b, 614/2022). Vuonna 2006 näistä rikoksista tuomittiin rangaistuksia seuraavasti:

- luvaton käyttö	566	
- luvattoman käytön yritys	6	
- törkeä luvaton käyttö	2	
- lievä luvaton käyttö	310	(joista rangaistumääräyksin 107)
- MK käyttövarkaus	3 811	
- MK käyttövarkauden yritys	713	
- törkeä MK käyttövarkaus	6	
- törkeän MK käyttövark. yritys	1	
- lievä MK käyttövarkaus	59	

Neljä viidestä (84 % vuonna 2006) luvattomasta käytöstä tuomitaan moottoriajoneuvon käyttövarkautta koskevan säännöksen nojalla. Törkeän tekemuodon osuus on jäänyt hyvin pieneksi. Myös moottoriajoneuvoa koskevan lievän tekemuodon soveltaminen on jäänyt verraten vähäiseksi. Muista kuin moottoriajoneuvoa koskevista luvattomista käytöistä kaksi kolmesta tuomitaan perussäännöksen ja kolmannes lievää tekemuotoa koskevan säännöksen nojalla. Kolmannes lievistä luvattomista käytöistä käsitellään rangaistumääräysmenettelyssä.

Taulukko 83 Rangaistuksen määrääminen moottorikulkuneuvon käyttövarkauksissa 2006 (RL 28:9a§1)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Eton	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Eton (kk) Ykp (t)
Moottorikulkuneuvon käyttövarkaus RL 28:9a§1	Y	N	135	32	12	30	209	33	1,3	1,3
		%	64,6	15,3	5,7	14,4	100			
	K	N	316	142	50	183	691	41	1,8	2,0
		%	45,7	20,5	7,2	26,5	99,9			

Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Taulukko 84 Rangaistuksen määrääminen luvattomasta käytöstä 2006 (RL 28:7)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Eton	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Eton (kk) Ykp (t)
Luvaton käyttö RL 28:7	Y	N	83	2	-	7	92	27	1,3	1,5
		%	90,2	2,2	0,0	7,6	100			
	K	N	149	5	6	28	188	33	1,4	1,7
		%	79,3	2,7	3,2	14,9	100,1			

Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Luvattoman käytön tavallisin rangaistuslaji on sakko (79 %). Muuna luvattomana käyttönä rangaistaan muun muassa toisen matkapuhelimen luvaton käyttö sekä vuokrattujen videokasettien palauttamatta jättäminen. Näissä seurauksena on tyypillisesti sakko. Moottorikulkuneuvon käyttövarkauksissakin tyypirangaistuksena on sakko, mutta ehdottomia vankeusrangaistuksia on neljännes ja ehdollisia viidennes kaikista tuomioista.

Petos ja väärennös

Petokset. Tuomioistuimissa tutkituista petoksista 61 prosenttia tuomitaan perussäännöksen (RL 36:1) nojalla. Lievistä petoksista suurin osa käsitellään rangaistusmääräysmenettelyssä.

Taulukko 85 Rangaistuksen määrääminen petosrikoksissa 2006 (RL 36:1–2)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Eton	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Eton (kk) Ykp (t)
Petos RL 36:1	Y	N	819	181	28	48	1076	35	2,4	1,8
		%	76,1	16,8	2,6	4,5	100			64
	K	N	1020	350	58	166	1594	37	3,0	4,0
		%	64,0	22,0	3,6	10,4	100			83
Törkeä petos RL 36:2	Y	N	-	85	5	25	115	-	6,4	10,4
		%	0,0	73,9	4,3	21,7	99,9			169
	K	N	1	143	9	110	263	50	8,1	13,8
		%	0,4	54,4	3,4	41,8	100			171

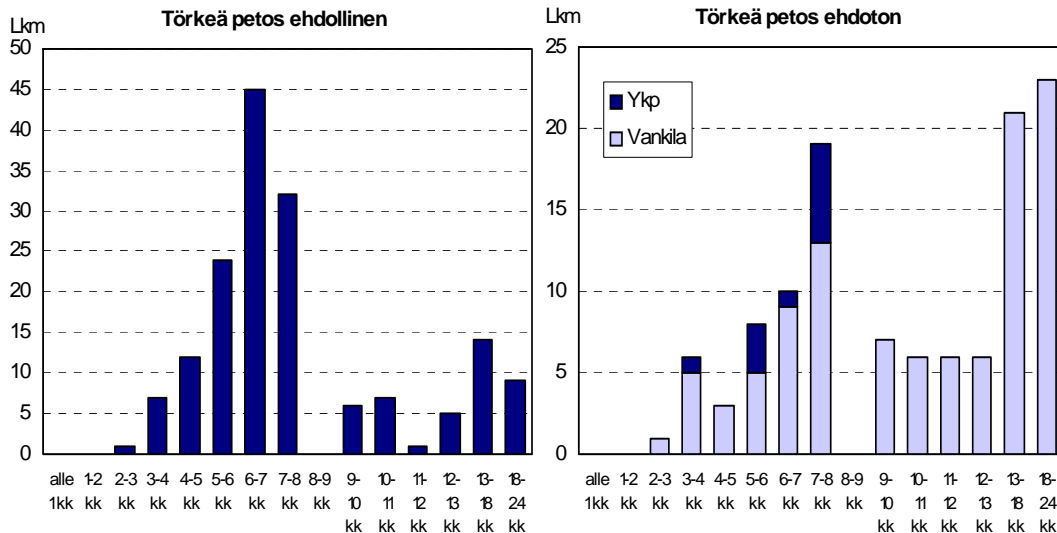
Y=yksittäisrikos

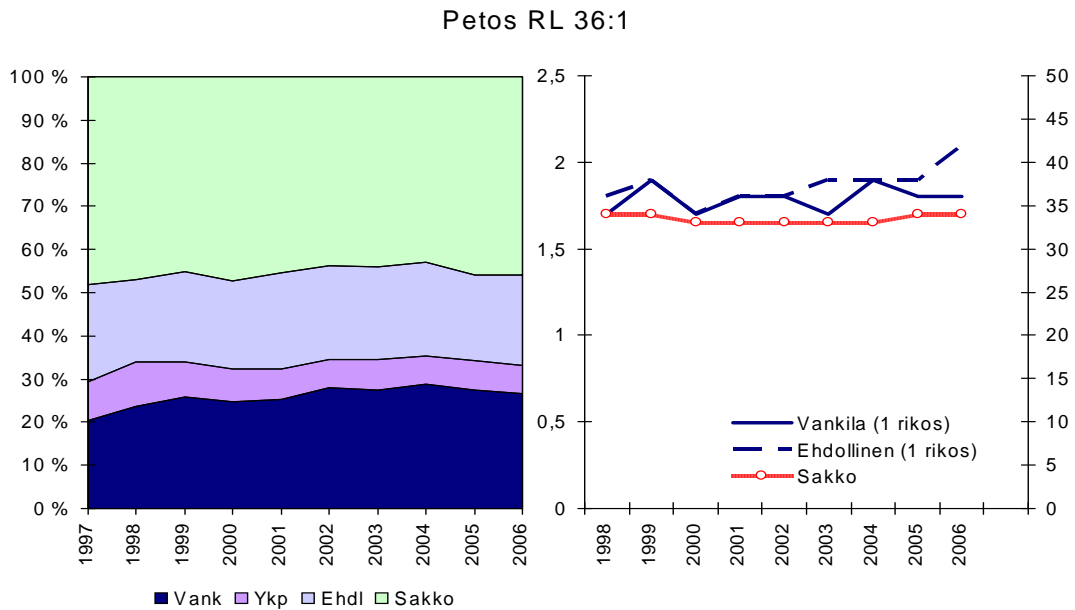
K=tuomioissa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Petoksen perusmuodon normaalirangaistuslaji on sakko (64 %). Tuomittujen vankeusrangaistusten keskipituus on 2–3 kuukautta. Törkeästä petoksesta tuomitaan yleisimmin ehdollista vankeutta (5–8 kuukautta; 62 %). Yhtenäisrangaistuksen mukaan ottavassa tilastossa vankeuden keskipituudet kohoavat selvästi. Ehdottomien vankilarangaistusten kohdalla rangaistusten hajonta on laaja (6 kk–2 v.)

Myös petosrikokset ovat tyypillisesti sarjarikoksia. Tekosarjoissa rangaistukset kohoavat samalla kun rangaistuslaji vaihtuu ehdollisesta ehdottomaan. Ankarimmassa päässä ovat 3–4 vuoden ehdottomat vankeusrangaistukset. Ehdottomien vankilatuomioiden osuus on lisääntynyt viimeisen 10 vuoden kuluessa.

Kuvio 134 Törkeästä petoksesta tuomittujen vankeusrangaistusten pituus 2006
Asteikossa esim. 1–2 kk tarkoittaa 1 kk–alle 2 kk jne.

Kuvio 135 Rangaistuksen määrääminen petoksesta (RL 36:1) vuosina 1997–2006

Maksuvälinepetos. Maksuvälinepetoksista 75–90 prosenttia tuomitaan perussäännöksen nojalla. Maksuvälinepetoksen perusmuodon normaalirangaistus on sakko (61 %). Törkeästä maksuvälinepetoksesta tuomitaan vankeutta (ehdotonta tai ehdollista). Keskirangaistukset ovat tällöin 6–10 kuukautta.

Väärennös. 86 prosenttia väärennysrikoksista tuomitaan perussäännöksen (RL 33:1) nojalla. Törkeän tekemuodon soveltaminen on verraten harvinaista (0,7 % kaikista oikeudessa käsitellyistä tapauksista).

Taulukko 86 Rangaistuksen määrääminen väärennösrikoksissa 2006 (RL 33:1)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Eton	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Eton (kk)
Väärennös RL 33:1	Y	N	128	47	3	2	180	31	1,5	1,5
		%	71,1	26,1	1,7	1,1	100			79
	K	N	434	137	20	96	687	41	2,5	2,7
		%	63,2	19,9	2,9	14,0	100			68

Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Yli puolet väärennöksen perustunnusmerkistön nojalla tuomituista saa sakko-rangaistuksen. Vankeuteen tuomittaessa normaalirangaistus on 2–3 kuukautta vankeutta, joista vajaa puolet tuomitaan ehdottomana. Myös väärennös on sarjarikos, mikä vaikeuttaa rangaistustilaston lukemista.

Ryöstörikokset

90 % ryöstöistä tuomittiin perustunnusmerkistön mukaan vuonna 2006.

Taulukko 87 Rangaistuksen määrääminen ryöstörikoksissa 2006 (RL 31:1–2)

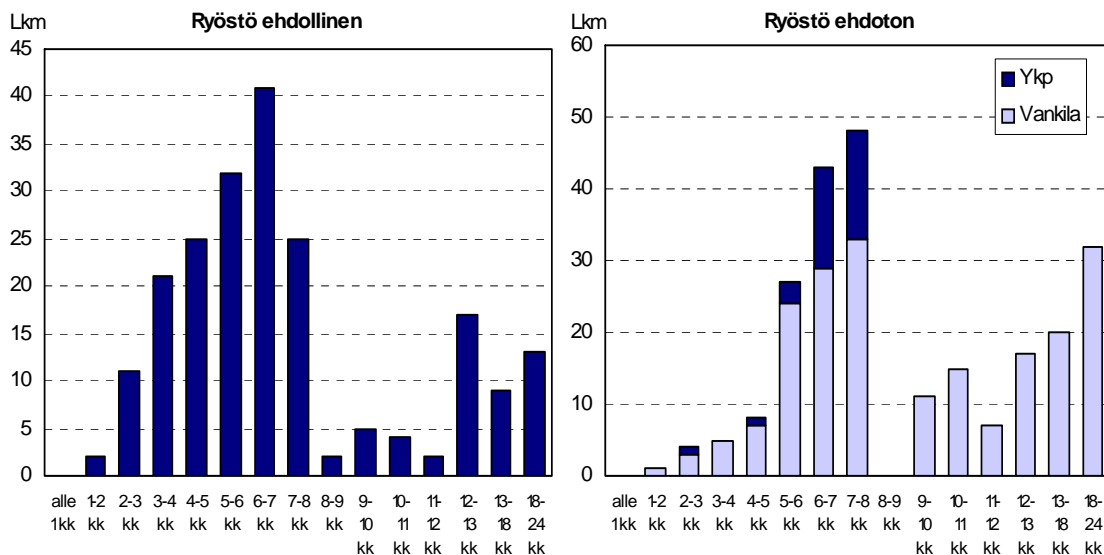
Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Eton	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Eton (kk) Ykp (t)
Ryöstö RL 31:1	Y	N	1	71	12	57	141	60	6,1	12,3
		%	0,7	50,4	8,5	40,4	100			168
	K	N	1	184	29	207	421	60	7,5	12,5
		%	0,2	43,7	6,9	49,2	100			163
Törkeä ryöstö RL 31:2	Y	N	-	5	-	9	14	-	14,4	33,3
		%	0,0	35,7	0,0	64,3	100			-
	K	N	-	11	-	32	43	-	17,8	37,4
		%	0,0	25,6	0,0	74,4	100			-

Y=yksittäisrikos

K=tuomioissa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

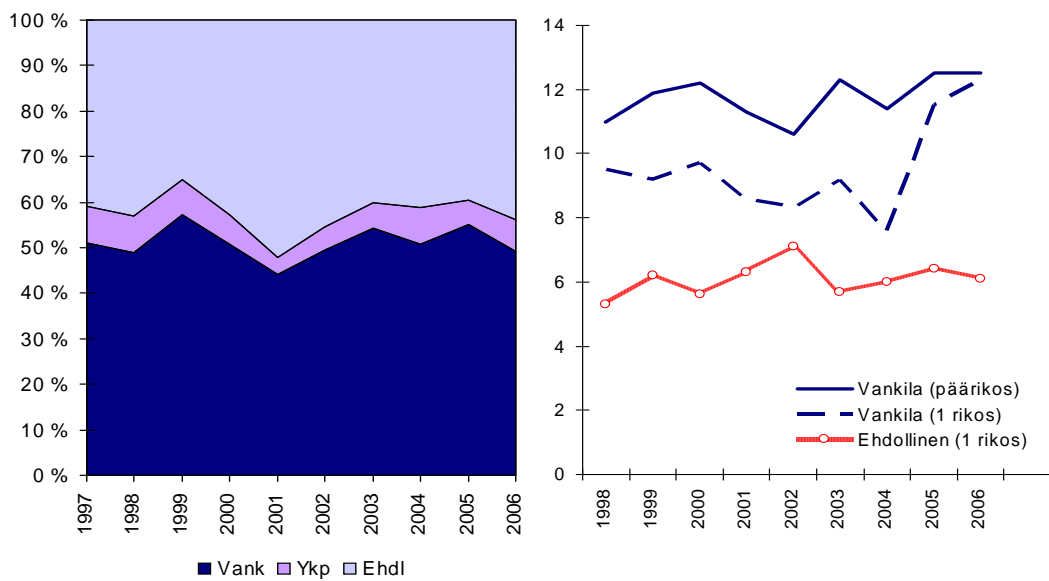
Rangaistusten ero eri törkeysportaisissa on huomattava. Ryöstön *perusmuodosta* (RL 31:1, joka kattaa myös verraten lievät tekemuodot) tuomitaan keskimäärin 6–12 kuukautta vankeutta (joista puolet on ehdottomia ja puolet ehdollisia). Ehdottomien vankilarangaistuksista 38 % on 5–8 kuukauden pituisia ja 28 % 1–3 vuoden mittaisia. Ehdollisissa vankeustuomioissa tyyppirangaistus on 3–8 kuukautta (69 %).

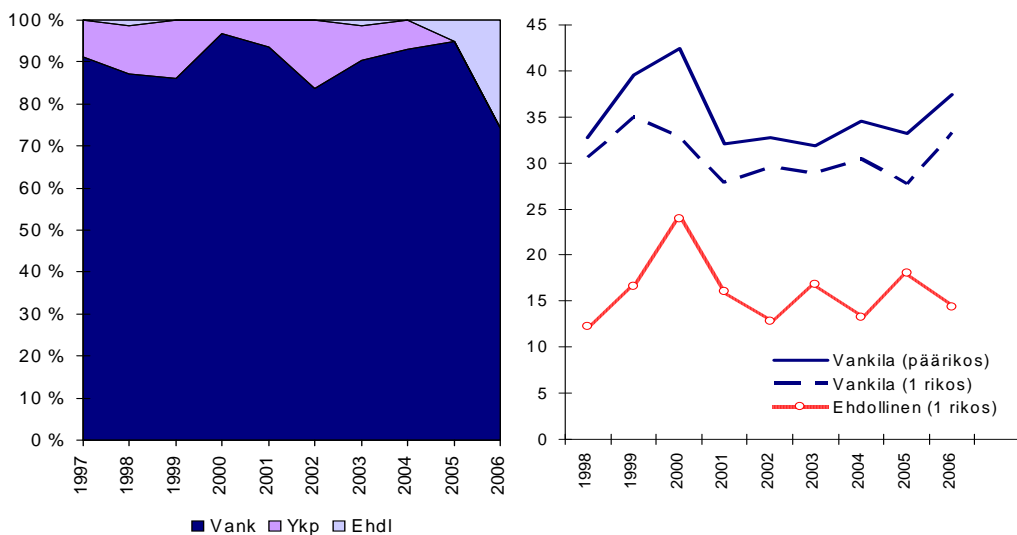
Kuvio 136 Ryöstöstä (RL 31:1) tuomittujen vankeusrangaistusten pituus 2006
Asteikossa esim. 1–2 kk tarkoittaa 1 kk–alle 2 kk jne.

Jos kyseessä on *törkeä ryöstö* (esim. rikos on tehty käyttäen ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä), keskirangaistus on hieman alle kolme vuotta vankeutta ehdottomana. Ryöstöistä ja törkeistä ryöstöistä noin neljännes tuomittiin yksittäisrikoksina. Ryöstörikosten rangaistuskäytännössä ei ole havaittavissa erityistä nousu- tai laskutrendiä viimeisen 10 vuoden aikana. Rangaistustason vuosittaiset vaihtelut ovat kuitenkin melko suuria.

Ryöstö RL 31:1

Törkeä ryöstö RL 31:2

Kuvio 137 Rangaistuksen määrääminen ryöstörikoksissa (RL 31:1–2) vuosina 1997–2006

Taloudellinen rikollisuus¹

Veropetos. Lievimät rikoslain 29 luvun vastaiset verorikokset käsitellään pääsääntöisesti rangaistusmääräysmenettelyssä. Tuomioistuimissa käsitellyistä jutuista törkeän veropetoksen osuus oli yli puolet.

Taulukko 88 Rangaistuksen määrääminen verorikoksissa 2006 (RL 29:1–4)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Eton	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Eton (kk)
Veropetos RL 29:1	Y	N	32	64	-	2	98	47	2,9	1,5
		%	32,7	65,3	0,0	2,0	100,0			-
	K	N	42	66	1	4	113	44	2,9	3,2
		%	37,2	58,4	0,9	3,5	100			83
Törkeä veropetos RL 29:2	Y	N	-	39	1	16	56	-	8,1	17,6
		%	0,0	69,6	1,8	28,6	100			180
	K	N	-	179	6	80	265	-	10,2	21,4
		%	0,0	67,5	2,3	30,2	100,0			179
Lievä veropetos RL 29:3	Y	N	503	-	-	-	503	22	-	-
		%	100,0	0,0	0,0	0,0	100			-
	K	N	503	-	-	-	503	22	-	-
		%	100,0	0,0	0,0	0,0	100			-

Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Veropetoksen normaalirangaistus on ehdollinen vankeusrangaistus (72 %). Törkeästä veropetoksesta tuomitaan vankeutta, joista suurin osa määrätään ehdolliseksi. Ehdollisten keskipituus on 6–10 kuukautta ja ehdottomien puoleltoista vuoden vaiheilla. Rangaistusten ohella rikoksiin liittyy säännönmukaisesti joukko hallinnollisia maksuseuraamuksia.

Lievästä veropetoksesta ehdoton valtaosa (96 %) käsitellään rangaistusmääräysmenettelyssä. Keskirangaistus on 22 päiväsakkoa.

Velallisen rikokset. RL 39 luvun velallisen rikoksista käytännössä tavallisin on velallisen epärehellisyys (79 %), joista törkeitä tekemuotoja on jo enemmän kuin puolet (64 %). Velallisen rikoksiin läheisesti liittyviä kirjanpitorikoksia tuomitaan RL 39 luvun rikoksiin nähden yli kaksinkertainen määrä.

Velallisen epärehellisyydestä normaalirangaistus on ehdollinen vankeus (3–5 kk). Sen sijaan velallisen petoksessa kaksi kolmesta tuomittiin sakkoon. Törkeästä velallisen petoksesta seuraa ehdollinen noin 7–12 kuukauden van-

¹ Talousrikosten rangaistuskäytännöstä on laajempi selvitys Rikollisuustilanne 2005 -julkaisussa: III.B.3. Hannu Niemi: Talousrikosten rangaistuskäytäntö.

keusrangaistus. Yksittäisestä kirjanpitorikoksesta tuomitaan useimmiten sakkoa.

Taulukko 89 Rangaistuksen määrääminen velallisen rikoksissa (RL 39:1–3) ja kirjanpitorikoksissa (RL 30:9) 2006

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Eton	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Eton (kk) Ykp (t)
Velallisen epärehellisyys RL 39:1	Y	N	10	11	-	-	21	60	3,6	-
		%	47,6	52,4	0,0	0,0	100			-
Törkeä velallisen epärehellisyys RL 39:1a	K	N	10	16	-	1	27	60	3,4	18,0
		%	37,0	59,3	0,0	3,7	100			-
Velallisen petos RL 39:2	Y	N	5	4	-	-	9	42	6,8	-
		%	55,6	44,4	0,0	0,0	100			-
Törkeä velallisen petos RL 39:3	K	N	6	5	-	-	11	43	6,9	-
		%	54,5	45,5	0,0	0,0	100			-
Kirjanpitorikos RL 30:9	Y	N	2	4	-	3	9	60	5,8	15,4
		%	22,2	44,4	0,0	33,3	99,9			-
	K	N	2	5	-	5	12	60	7,0	19,1
		%	16,7	41,7	0,0	41,7	100,1			-
	Y	N	103	67	2	-	172	44	3,0	-
		%	59,9	39,0	1,2	0,0	100,1			74
	K	N	133	147	4	6	290	47	4,1	5,1
		%	45,9	50,7	1,4	2,1	100,1			89

Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Liikenne rikokset

Liikennejuopumus. Valtaosa (56 %) RL 23 luvun vastaisista liikennejuopumusrikoksista on törkeitä rattijuopumuksia. Vesiliikennejuopumuksia tuomitaan vuosittain lähes 500.

Taulukko 90 Rangaistuksen määrääminen liikennejuopumusrikoksissa 2006 (RL 23:3–4)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Eton	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Eton (kk) Ykp (t)
Rattijuopumus RL 23:3	Y	N	5433	16	16	9	5474	42	1,0	1,0
		%	99,3	0,3	0,3	0,2	100,1			53
	K	N	8088	74	64	252	8478	45	1,6	1,8
		%	95,4	0,9	0,8	3,0	100,1			56
Törkeä rattijuopumus RL 23:4	Y	N	274	4345	646	247	5512	64	1,9	3,8
		%	5,0	78,8	11,7	4,5	100			78
	K	N	542	8232	1937	1948	12659	64	2,1	2,6
		%	4,3	65,0	15,3	15,4	99,9			90

Y=yksittäisrikos

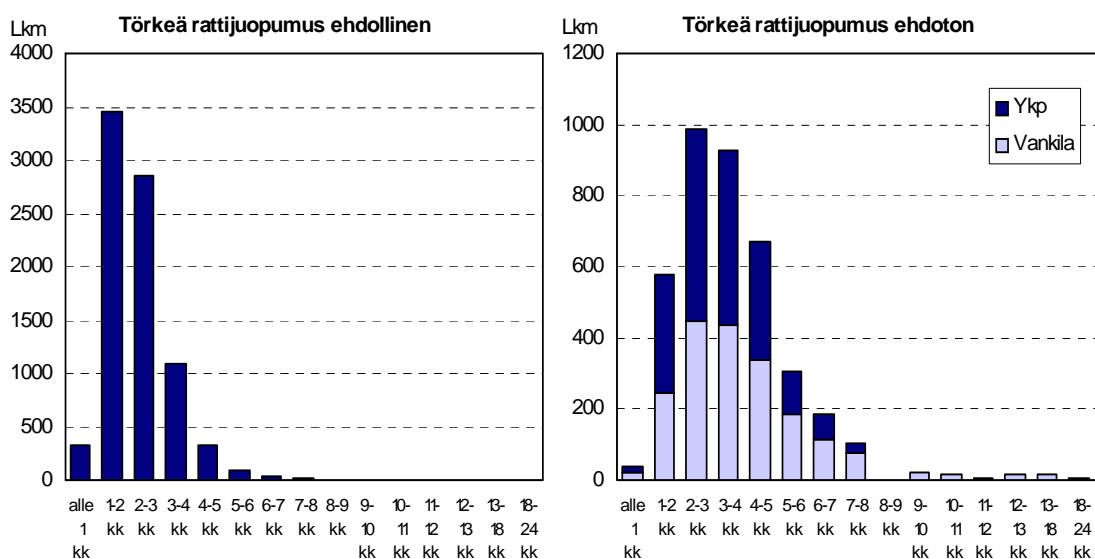
K=tuomioissa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

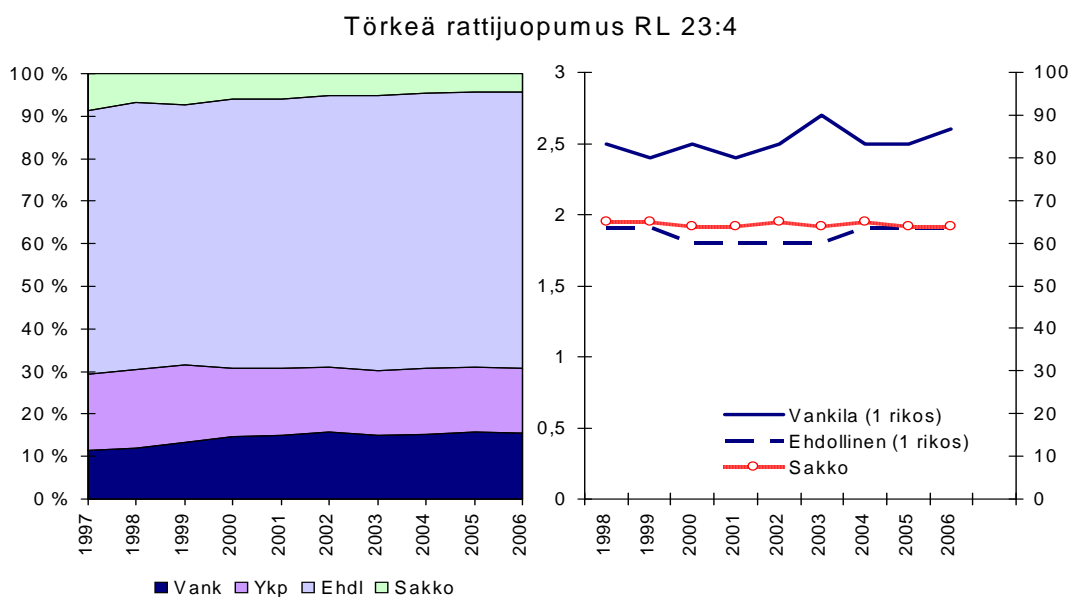
Tavallisesta rattijuopumuksesta (RL 23:3) sakko on nykyisin lähes yksinomainen rangaistus (96 %). Törkeän rattijuopumuksen (RL 23:4) normaali-rangaistuslaji (85 %) on 1–4 kuukauden mittainen ehdollinen vankeus. Viiteen kuudesta ehdollisesta vankeusrangaistuksesta liitetään tehosteeksi oheissakko. Ehdotonta vankeutta seuraa 15 prosentissa tapauksista. Yhdyskuntapalvelun osuus on samaa luokkaa. Ehdottomista vankilarangaistuksista 85 prosenttia on 1–6 kuukauden mittaisia. Sakkoa tuomitaan törkeästä rattijuopumuksesta noin 5 prosentissa tapauksista. Törkeiden rattijuopumusten rangaistustaso on jonkin verran ankaroitunut viimeksi kuluneen 10 vuoden aikana.

Vuoden 2000 jälkeen *huumaantuneena ajaminen* tuomitaan yleisten rattijuopumussäännösten nojalla. Rangaistustilasto ei siten enää erittele huumeita muista päihteistä. Aiemmin huumaantuneena ajamisesta seurasi ehdotonta vankeutta noin 40 %, ehdollista vankeutta noin 25 % tai sakkoa noin 30 %. *Vesiliikennejuopumuksesta* tuomitaan käytännössä sakkoa (keskiluku 37 päiväsakkoa). Rangaistusten lajiin ja määrään vaikuttavat tunnusmerkistöjen sisällä ennen kaikkea verenalkoholi sekä aikaisemmat rattijuopumustuomiot.

Käytännössä tärkeänä erityisryhmänä ovat tapaukset, joissa liikennejuopumukseen liittyy kuolemantuottamus. Niinpä yhdistelmästä kuolemantuottamus ja törkeä rattijuopumus normaalirangaistuslajina on ehdoton vankeus ja rangaistuksen keskipituus 1 vuosi 6 kuukautta.

Kuvio 138 Törkeästä rattijuopumuksesta tuomittujen vankeusrangaistusten pituus 2006
Asteikossa esim. 1–2 kk tarkoittaa 1 kk–alle 2 kk jne.

Kuvio 139 Rangaistuksen määrääminen törkeästä rattijuopumuksesta (RL 23:4) vuosina 1997–2006

Muut liikenne rikokset. Liikenne rikosten seuraamukset määrätään pääsääntöisesti (yli 90 % tapauksista) rangaistusmääräysmenettelyssä. Vain vakavimmat tapaukset käsitellään oikeudessa. Lähes kolmannes tuomioistuimessa ratkaistuista liikenne rikoksista (RL 23 luku; pl. liikennejuopumus) oli liikenneturvallisuuden vaarantamisia. Ajokorttita-ajon osuus on 55 prosenttia. Törkeitä lii-

kenteen vaarantamisia on kaikista tuomioistuimissa tuomituista liikenne-rikoksista 16 prosenttia.

Taulukko 91 Rangaistuksen määrääminen muissa liikenne-rikoksissa 2006 (RL 23:2 ja 23:10)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Eton	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Eton (kk) Ykp (t)
Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen RL23:2	Y	N	2081	91	4	6	2182	50	1,7	1,9
		%	95,4	4,2	0,2	0,3	100,1			44
	K	N	2507	242	50	240	3039	51	2,7	5,5
		%	82,5	8,0	1,6	7,9	100			85
Korttija ajo RL 23:10	Y	N	12122	25	9	45	12201	29	1,0	1,0
		%	99,4	0,2	0,1	0,4	100,1			31
	K	N	12270	84	30	157	12541	29	1,3	1,3
		%	97,8	0,7	0,2	1,3	100			42

Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Noin 80 prosenttia törkeän liikenneturvallisuuden vaarantamisen tapauksista tuomitaan sakkoon. Vankeusrangaistuksista puolet on ehdollisia ja puolet ehdottomia.

Huumausainerikokset

Taulukko 92 Rangaistuksen määrääminen huumausainerikoksissa 2006 (RL 50:1–2)

Rikos			Rangaistuslajit					Keskirangaistukset (ps/kk)		
			Sakko	Ehdoll.	Ykp	Eton	Yht.	Ps.lkm	Ehdoll. (kk)	Eton (kk) Ykp (t)
Huumausainerikos RL 50:1	Y	N	973	207	33	72	1285	36	3,9	4,6
		%	75,7	16,1	2,6	5,6	100			106
	K	N	1559	405	93	297	2354	40	3,6	4,5
		%	66,2	17,2	4,0	12,6	100			97
Huumausaineen käyttörikos RL 50:2a	Y	N	4573	-	-	-	4573	15	-	-
		%	100,0	0,0	0,0	0,0	100			-
	K	N	4639	-	-	-	4639	15	-	-
		%	100,0	0,0	0,0	0,0	100			-
Törkeä huumausainerikos RL 50:2	Y	N	-	37	-	97	134	-	16,1	40,2
		%	0,0	27,6	0,0	72,4	100			
	K	N	-	77	-	230	307	-	16,1	44,3
		%	0,0	25,1	0,0	74,9	100			-

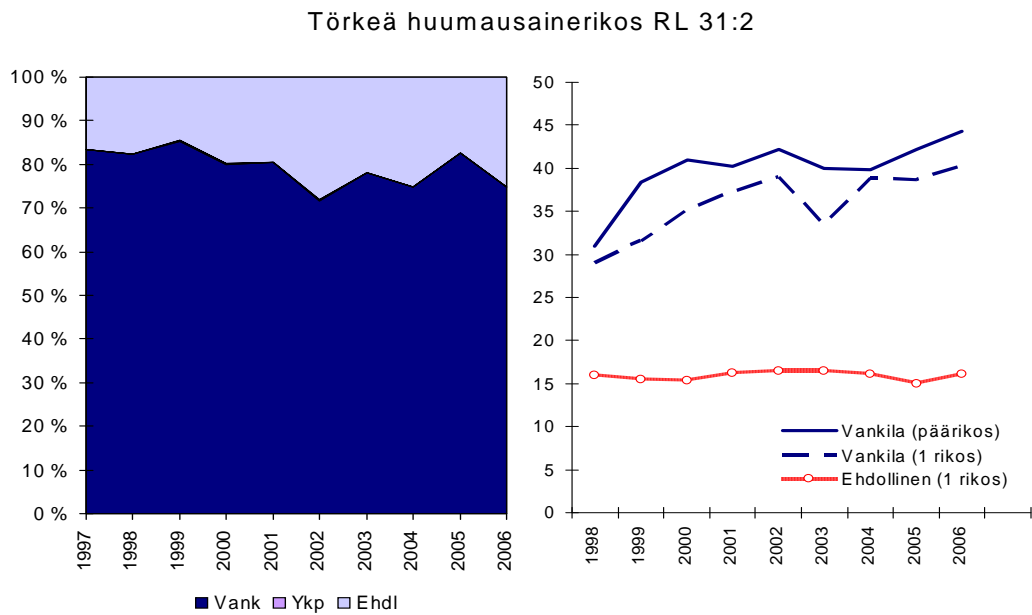
Y=yksittäisrikos

K=tuomiossa yksi tai useampi rikos

Lähde: Tilastokeskus

Kaksi kolmesta huumausainerikoksesta tuomitaan sakkoon. Vankeusrangaistuksista vajaa puolet on ehdottomia (keskipituus 4–5 kk). Törkeästä huumaus-

ainerikoksesta langetetut rangaistukset ovat tätä selvästi ankarampia. 70–80 prosenttia päärikoksena tuomituista törkeistä huumausainerikoksista johtaa ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Rangaistusten keskipituus on runsaat kolme vuotta. Rangaistusten keskipituus on kasvanut varsin selvästi viimeksi kuluneen 10 vuoden aikana.

Kuvio 140 Rangaistuksen määrääminen törkeässä huumausainerikoksessa (RL 50:2) vuosina 1997–2006

Vuonna 2001 lakiin otettiin uusi huumausaineen käyttörikosta koskeva tunnusmerkistö. Käyttörikoksesta tuomitaan keskimäärin 15 päiväsakon suuruisia sakkorangaistuksia.